

SLUTRAPPORT

DÁLVVADIS EK FÖRENING UTVECKLINGSPROJEKT 2014-2017

SAMMANFATTNING

Under den treåriga projekttiden har det visat sig att behovet av utvecklingsinsatser kopplat mot den lokala rennäringen är mycket stort. Samtidigt har vi upptäckt att en förutsättning för lokal utveckling är att det också finns nationella strukturer på plats. Rennäringen saknar en egen infrastruktur t ex. KRAV-märkning för renkött (finns inget nationellt regelverk), industriella processer för kommersiellt tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren (finns inga utvecklade tarmmaskiner för ren), tekniska lösningar för kommunikation i områden där 3G/4G saknas (går inte att använda internet eller mobiltelefon i stora delar av samebyarnas områden), yrkesutbildningar för renskötsel saknas (finns endast en kurs på 8 v) etc. Listan kan göras lång.

Det lokala behovet av utvecklingsinsatser har ingen större draghjälp från nationell nivå, detta leder till långa ledtider d v s den tid som går från det att en process startar tills den är fullbordad och fyller sitt syfte. Ett tydligt exempel är att samebyarna själva försökt lösa kommunikationsfrågor inom de områden där 3G/4G nät saknas, och tillsammans med forskare utvecklades *Delay Tolerant Network*.

EIP-Agri projektet som beskrivs närmare i slutrapporten, är ett exempel på nästa gemensamma steg som tas för att med teknikens hjälp ytterligare öka kommunikationsmöjligheterna.

Det är alltså inte utvecklingsiver eller innovationsidéer som saknas. Utmaningen ligger hellre i att pedagogiskt förklara för myndigheter, institutioner och andra aktörer som har ansvar för fördelning av utvecklingsmedel, varför och vilka insatser som krävs för att utveckla innovativa och komplexa system.

Projektet har tydliggjort behovet av att "någon borde" driva och ansvara för rennäringens strukturella utveckling. Sametinget driver inte utveckling inom rennäringen, Svenska Samernas Riksförbund har inte ensamma resurser eller möjlighet att driva utveckling inom alla områden, samebyarna har varken organisation eller medel och de enskilda rennäringensföretagen har främst fokus på primärproduktion av renkött. Avsaknaden av en lokal "motor" med kompetens, ansvar och tilldelade resurser är en stor anledning till att den lokala utvecklingen av rennäringen tar tid och går alldeles för långsamt.

Projektet har varit drivande i flera för samebyarna gemensamma områden som rennäringen lokalt efterfrågat men projektet har också tagit ansvar för en strukturell utveckling av rennäringen.

Nu när projektet är slut överlämnas en väl utvecklad och fungerande samverkan främst kring ekonomistyrning, en väl inarbetad mötesplats och ett par strategiskt viktiga projektansökningar som väntar på beslut. Vi har dock inte kunnat lösa frågan om hur vi kan finansiera det fortsatta utvecklingsarbetet inte heller identifierat någon annan aktör som skulle kunna inneha den rollen.

Här kan du som läsare följa vilka frågor och områden som vi i projektet arbetat med och vilka resultat och övriga erfarenheter som uppnåtts under projekttiden.

Jokkmokk 12 januari 2017

Annelie Päiviö, Projektledare

Innehåll

SAMMANFATTNING	2
DÁLVVADIS EK FÖRENING	6
Vision	6
Verksamhetsidé	6
Syfte	6
DÁLVVADIS EK FÖRENING – UTVECKLINGSPROJEKT	7
Projektets organisation	7
Bakgrund till utvecklingsprojektet	7
Kunskapsöverföring från projekt Sájtte	7
Syfte och ändamål	8
Målgrupp	8
REDOVISNING AV PLANERADE ÅTGÄRDER OCH INSATSER	9
Utveckla och stärka Dálvvadis ek förenings framtida verksamhet och uppdrag	9
Utvecklad ekonomiadministration	9
Varumärke och digitala kanaler	9
Insatsens måluppfyllelse	9
Skapa förutsättningar för ökat internt samarbete/samverkan	10
Klimatdata	10
Traditionell kunskap	10
Mentorskap för unga renskötare	10
Tillvaratagande av hela renen	10
Gemensamt vinterbete nedan odlingsgränsen	11
Forskning	11
Projekt för björnspllningsinventering	12
Arkivering av dokumentation - bevara traditionell kunskap och historia	12
Gemensamma samrådsunderlag	12
Teknikutveckling inom rennäringen - projektansökan	13
Märkning av renkött	14
KRAV – organisationen – prioriterar inte renkött	14
WWF – köttguiden – renkött för liten produkt	14
Svenskt Kött – märkning endast för nöt, gris och får	14
Från Sverige - Kött från Sverige – frivillig märkning	14
Bevakning av regionala besöksnäringstrategin – Swedish Lapland Visitor Board	16
Insatsens måluppfyllelse	16
Utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster	16
Offerter och upphandling - Laponia Tjuottjudus	16
Utveckla dialog och samverkan	16
Spårningstjänst för besöksnäringen	17

Insatsens måluppfyllelse	17
Insatsens måluppfyllelse	17
Ökad kommunikation mellan branschorganisationen och externa aktörer	17
Öka externa kompetensen inom rennärringsfrågor	17
Medlemskap i RO Företagarna	18
Insatsens måluppfyllelse	18
Främja medlemmarnas ekonomiska och näringsmässiga intressen	18
Förstudie - Drönare inom renskötseln	18
Renbruksplaner(RBP) ett planeringsverktyg	18
EIP-Agri - Teknik/Innovationsprojekt	18
Säker skog för nystartade unga rennärringsföretagare	19
Ingångna avtal	19
Insatsens måluppfyllelse	19
Skapa förutsättningar för långsiktigt, strategiskt utvecklingsarbete i olika sakfrågor	19
Terrängkörning	19
Djurhälsa	20
Tillvaratagande av slaktbiprodukter	20
Insatsens måluppfyllelse	20
Skapa en mötesplats för rennärringen och samiska näringar lokalt och regionalt	21
Insatsens måluppfyllelse	21
Möjliggöra för branschorganisationen - strategisk samverkan	21
Förfrågningar om samverkan	21
Insatsens måluppfyllelse	21
FÖRVÄNTADE KVALITATIVA RESULTAT	22
"Samisk speaking partner"	22
Ge samverkanspartner tillgång till samisk kompetens	22
Utökat samarbete mellan medlemmar och samiska entreprenörer i Jokkmokk	22
Möjliggöra effektivisering och utveckling av branschorganisationens administration	22
Strategiskt utvecklingsarbete kring samiska näringar	22
Få ta del av investerings- och utvecklingskapital	22
Behålla och stärka rennärringens position som basnäring i Jokkmokk	23
FÖRVÄNTADE KVANTITATIVA RESULTAT	24
Formaliserat samarbete – målet uppnått	24
Minst tre samverkansavtal – målet uppnått	24
Egen hemsida – målet är uppnått	24
Kompetensutvecklingsinsatser för styrelsearbete – målet uppnått	24
Inlämnad ansökan avseende utvecklingsarbete – målet uppnått	24
Branschdag för rennärringen – målet delvis uppnått	24
HORISONTELLA KRITERIER	25
Jämställdhet	25
Övergripande mål	25
Mätbara mål	25
Inventera kompetensutvecklingsbehovet	25

Samverkan med utbildningsinstitutioner	25
Initiera kompetensutveckling	25
Öka antalet kvinnliga entreprenörer	25
Främja arbetsmiljön	25
Jämställda styrelser	26
Ökad tillgång till risk-, låne-, och utvecklingskapital	26
Forskning med genusperspektiv	26
Genusperspektiv vid upphandling av tjänster	26
PROJEKTETS ÖVRIGA RESULTAT OCH ERFARENHETER	27
Paper-down	27
Konsekvenser av byte av handläggare	27
Konsekvenser av en långa handläggningstider i relation till projektägare och samverkansparter	28
Pilotprojekt för märkning av renkött	29
Spårningstjänst för besöksnäringen	29
Renhälsa	29
Kommunala översiktsplaner	29
Ökad kompetens inom rennärringsfrågor	29

DÁLVVADIS EK FÖRENING

Dálvvadis ek förening bildades i mars 2013, som ett resultat av den samverkan som samebyarna i Jokkmokk påbörjade i projekt Sájtte¹. Föreningen ägs av medlemssamebyarna Sirges, Tuorpon, Jåhkågasska och Udtja. Styrelsen i föreningen består av en representant från respektive sameby - och styrelsen utgör också detta utvecklingsprojekts styrgrupp. Föreningen har ett samiskt perspektiv och ett stort nätverk med en mängd olika kompetenser, inte minst inom rennäringen.

Dálvvadis ek förening har till ändamål att vara en lokal branschorganisation och en samverkansplattform med samebyarna inom Jokkmokks kommun som medlemmar. Föreningens verksamhet ska främja samebyarnas intressen genom att skapa varaktigt goda villkor, stöd och i övrigt goda förutsättningar för utveckling och tillväxt i deras verksamhet vilket också främjar samebyarnas rennäring-företag.

Vision

Dálvvadis ekonomisk förening ska verkningsfullt företräda rennäringen och andra samiska näringar inom Jokkmokks kommun. I rollen som branschorgan finns unik kunskap om rennäringens förutsättningar och om andra samiska näringar och därför har Dálvvadis ek förening en unik särställning i omvärlden såväl lokalt som regionalt.

Verksamhetsidé

Dálvvadis ekonomisk förening är ett frivilligt samverkansorgan och en lokal branschorganisation för rennäringen med säte i Jokkmokks kommun.

Syfte

Syftet är att skapa långsiktigt bästa villkor för rennäringen och andra samiska näringar i sakfrågor som är övergripande och överenskomna mellan medlemssamebyarna.

1. Ett projekt som pågått 2011-2014 med stöd av Europeiska Regionala Utvecklingsfonden, Jokkmokks kommun, Länsstyrelsen i Norrbotten och Norrbottens Läns Landsting med målet att bl. a stärka rennäringen och de samiska näringarnas konkurrenskraft i regionen.

DÁLVVADIS EK FÖRENING – UTVECKLINGSPROJEKT

Under 2013 ansökte den nybildade föreningen om finansiering för ett 3-årigt utvecklingsprojekt. Finansiering erhöles av Sametinget, Samefonden, Länsstyrelsen i Norrbottens än, Norrbottens Läns Landsting, Näringslivsstiftelsen - Sparbanken Nord och samebyarna Sirges, Jåhkågaska, Tuorpon och Udtja.

Projektet har bedrivits under tiden 2014-01-01 – 2016-12-31.

Projektets organisation

Projektägare:	Dálvvadis ekonomisk förening
Styrgrupp:	Jakob Nygård – Sirges sameby Nils-Petter Pavval – Tuorpon sameby Mattias Pirak – Jåhkågasska sameby Rune Stokke – Udtja sameby
Projektledare:	Annelie Päiviö 2014-03-01 – 2016-12-31
Projektkonom:	Sara Holmgren 2014-01-01 – 2016-12-31
Projektassistent:	Anna Högström 2016-03-01 – 2016-12-31

Bakgrund till utvecklingsprojektet

Rennäringen och andra samiska näringar utgör den största privata näringen inom Jokkmokk kommun och enligt Industristiftelsens beräkningsmodell genererar de tillsammans ca 260-270 arbetstillfällen i Jokkmokks kommun som har ca 5 000 invånare. De samiska näringarna utgör därför en viktig basnäring i kommunen. Antalet rennäringföretag är ca 190 st.

Dálvvadis ek förening bidrar med kunskap och kompetens om rennäringen och övriga samiska näringar. Föreningen har därför rollen att vara en samverkansplattform och motor i det långsiktiga samebygemensamma utvecklingsarbetet med målet om en långsiktigt hållbar rennäring inom kommunen.

Föreningens arbetssätt bygger på ett långsiktigt och strategiskt arbete, det är därför mycket viktigt att arbete och utvecklingsinsatser följer en röd tråd och tillsammans bidrar till önskade effekter och resultat.

Kunskapsöverföring från projekt Sájtte

Genom en väl planerad överlämning av Sájttes projektresultat kunde detta utvecklingsprojekt fokusera på en fortsättning av den samverkan mellan samebyarna som påbörjats under Sájtte projektet. Utvecklingsprojektet har arbetat med insatser inom följande områden;

1. Stärka föreningens framtida uppdrag och verksamhet.
2. Skapa förutsättningar för ökat internt samarbete/samverkan mellan föreningens medlemmar i frågor som är av övergripande och gemensam karaktär inom ex. skogsbruksfrågor, klimat,

Uppifrån från vänster: Jakob Nygård, Nils-Petter Pavval, Mattias Pirak; Rune Stokke, Annelie Päiviö, Sara Holmgren; Anna Högström

rovdjursfrågor, samisk besöksnäring, jakt och friske, traditionell kunskap, gemensamma samrådsunderlag i kontakter med myndigheter, gemensam representation m m.

3. Utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster till externa näringslivs- och samhällsaktörer som har beröring med rennäringen och andra samiska näringar.
4. Effektivisera, utveckla och stärka branschorganisationens styrelsearbete.
5. Öka och utveckla formerna för kommunikation mellan branschorganisationen och externa aktörer.
6. Främja medlemmarnas ekonomiska och näringsmässiga intressen genom att utveckla en gemensam administration med extern kompetens i specifika frågor av betydelse för rennäringen och dess framtida möjligheter att utvecklas, t ex. utforma gemensam information, gemensam webbsida, öka tillgången till utvecklings och investeringskapital till rennäringen/samebyarna och samiska näringar (EU, nationella, regionala och lokala stöd hos olika finansiärer) m m.
7. Skapa förutsättningar för långsiktigt och strategiskt utvecklingsarbete för branschorganisationens medlemmar i olika sakfrågor.
8. Skapa en mötesplats för rennäringen och samiska näringar lokalt och regionalt.
9. Möjliggöra för branschorganisationen att vara en strategisk samverkanspartner lokalt, regionalt och nationellt.

Syfte och ändamål

- Överta de projektresultat från projekt Sájtte som bedöms ha goda förutsättningar att implementeras och utvecklas i den framtida verksamheten inom Dálvvadis ek förening.
- Vårda, utveckla och upprätthålla samverkansformer, nätverk, relationer och kontakter som uppbyggts inom projekt Sájtte.
- Tydliggöra, samla och synliggöra den samiska kompetensen som finns inom föreningen och dess nätverk.
- Agera som "speaking partner" i Jokkmokk avseende branschövergripande frågor för rennäringen.
- Agera som resurs i frågor som rör andra samiska näringar.
- Skapa förståelse för organisationens roll hos olika samhällsaktörer i Jokkmokk för att komplettera i stället för att konkurrera i befintlig verksamhet.
- Bidra till att stärka, utveckla och skapa tillväxt till gagn för näringslivet i Jokkmokk och regionen i sin helhet.

Målgrupp

Primära målgrupper är samebyarna Sirges, Tuorpon, Jåhkågaska och Udtja och indirekt deras medlemmar.

Slakka skogssameby har deltagit i förarbetet med bildandet av föreningen men valt att avvakta med medlemskap i föreningen. Dálvvadis ekonomisk förening har uttalat att Slakka skogssameby kan ansöka om medlemskap i föreningen när de så önskar.

Sekundära målgrupper är lokala och regionala aktörer med ansvar för näringslivsutveckling, andra samebyar, markanvändande företag och organisationer inom samebyarnas områden och övriga organisationer som föreningen kommer i kontakt med under utvecklingsarbetet.

REDOVISNING AV PLANERADE ÅTGÄRDER OCH INSATSER

Projektet har arbetat utifrån nio nedan redovisade insatsområden.

Utveckla och stärka Dálvvadis ek förenings framtida verksamhet och uppdrag

En branschorganisation kräver en organiserad verksamhet bestyckad med rätt kompetens, funktionella, ändamålsenliga lokaler och tillräckliga resurser för att driva verksamheten. Ett mål med projektet är att skapa en egen finansieringsbas för föreningen som gör det möjligt att arbeta långsiktigt med utvecklingsfrågor och samebygemensamma intessen.

Utvecklad ekonomiadministration

Ett arbete med att utveckla och effektivisera ekonomiadministration för samebyarna har varit en prioriterad insats. Med hjälp av affärsjuridisk kompetens har projektet tagit fram uppdragsavtal som reglerar roller och ansvarsfördelning mellan föreningen och samebyarna.

Vidare har projektet fört en dialog med samebyarna avseende hur effektivisera och resursallokera samebyarnas interna ekonomiadministration. Därefter upphandlades en gemensam administrativ plattform – ASCENDO – som tillhandahåller ett effektivt och användarvänligt administrationsystem för elektronisk fakturahantering. Systemet gör det möjligt att på distans ta del av och söka bland verifikat och andra underlag. Systemet är distansöverbryggande och beslutsfattare, attestanter och revisorer inom samebyarna ges genom tekniken och de mobila enheterna möjlighet till attest, fakturakontroll och ekonomiuppföljning på distans. Detta underlättar särskilt under renskötselårets mer intensiva perioder då långvariga perioder ute i fält är vanliga.

Utbildning i systemet har genomförts med projektets personal som också deltagit i användarkonferenser för att uppdatera sig om nyheter och andra funktioner som utvecklats under tiden.

Projektpersonalen har därefter genomfört användarutbildning för behöriga slutanvändare. Teknikstöd och support är inköpt under integrationen av systemet samt uppläggning av attestreglementen, organisation, fakturaflöden, övervakning och drift.

Systemet har kapacitet för fler användare och föreningen kommer efter projektavslut att erbjuda administrativa tjänster till fler kunder och fr o m 1 januari 2017 finns flera uppdragsavtal tecknade.

Ett nytt affärsområde är därmed under utveckling vilket kan bidra till finansiering av föreningens fortsatta verksamhet.

Varumärke och digitala kanaler

En allt större del av all kommunikation sker via digitala kanaler och för att stärka föreningens varumärke har en logotype, varumärkesplattform och grafisk identitet tagits fram.

Genom de digitala kanalerna förmedlas information och användningen av respektive kanal följer en strategi, har en målgrupp och ett syfte. Följande digitala kanaler har utvecklats under projektiden:

www.dalvvadis.se

Hemsidan innehåller information om föreningen och dess verksamhet, den ska ses som försäljare och representant för föreningen.

Facebook: dalvvadis

En mindre formell kanal att kommunicera genom när det gäller frågor, händelser, idéer, önskemål.

Twitter: @Dalvvadis

Kanalen används för att skapa engagemang. Twitter är en konversation, ett utbyte av tankar, åsikter och information mellan användarna – **inte en reklamkanal**. Twitter används med en vardaglig, konverserande ton, gärna med glimten i ögat.

Insatsens måluppfyllelse

Ett nytt affärsområde har utvecklats. Satsningen på ASCENDO i kombination med kompetensutveckling har stärkt möjligheterna för branschorganisationens framtida verksamhet då fler uppdragstjänster kan utföras.

Fr om 1 januari 2017 – arbetar föreningen med ekonomiadministrativa uppdrag för samebyarna och andra externa kunder. Detta genererar intäkter i föreningen som täcker föreningens kostnader samtidigt som föreningens medlemmar får tillgång till kompetens och ett högkvalitativt system som effektiviserar verksamheten och minskar kostnaderna för dem.

Skapa förutsättningar för ökat internt samarbete/samverkan

Övergripande frågor som kan beröra frågeställningar kring ex. skogsbruk, klimat, rovdjur, samisk besöksnäring, jakt och friske, traditionell kunskap, gemensamma samrådsunderlag i kontakter med myndigheter, gemensam representation mm.

Klimatdata

I projektet *Teknikutveckling för rennäringen*, som sedan resulterade i den EIP-Agri ansökan som redovisas nedan ingick även förberedande arbete för inhämtning av klimatdata avsedd för utveckling av en s.k. klimatdatatjänst. Jordbruksverket bedömde att klimatdata inte kunde inrymmas i EIP-Agri projektet vilket medförde att idén med att samla in och analysera klimatdata exkluderades från den slutliga ansökan.

Traditionell kunskap

Traditionell kunskap kan överföras mellan mentor och lärling men även vid kommersiella processer för tillvaratagande av slaktbiprodukter. Traditionell kunskap ligger till grund för nedanstående insatser.

Mentorskap för unga renskötare

Vid generationsväxlingar och för att tillvarata traditionell kunskap inom rennäringen har projektet utvecklat ett mentorprogram för unga renskötare med hjälp av erfarenheter från utprovad modell i Udtja sameby. Projektet har även genomlyst de utbildningar som finns för unga blivande renskötare och funnit att endast en möjlig utbildningsväg finns. Utbildningen är endast 8 veckor och saknar till stor del förankring hos samebyarna.

Projektet har arbetat fram ett mentorprogram som är gränsöverskridande och bygger på erfarenhetsutbyten mellan fjäll- och skogsrenskötsel. Syftet med insatsen har varit att utveckla och testa metod för ett lärande system anpassat för rennäringen. Med hjälp av mentorskap och coachning ska erfarenheter och goda exempel från fjäll- och skogsrenskötsel tas tillvara och bestå av traditionell kunskap, praktisk tillämpning av forskningsresultat paketerat i företagsekonomiska termer där den ekonomiska nyttan går att mäta. Målet är att unga renskötsel-företagare ska starta och utveckla sitt företag på en solid kunskapsgrund i kombination med tips och råd från hållbara framgångsrika renskötsel-företag.

Mentormetodens funktionalitet testas under ett renskötselår, utvärderas av deltagande unga företagare och uppdateras regelbundet och ska kunna användas som modell vid generationsskiften inom rennäringen. Idén bakom mentorprogrammet har utvecklats i nära samarbete med äldre och yngre renskötare.

Projektet har påbörjat en ansökan om finansiering för ett provår/pilotprojekt. Ansökan om provår inlämnas under första kvartalet 2017 till Leader Polaris så snart samverkande utbildningspart identifierats.

Tillvaratagande av hela renen

Den traditionella slakten har ersatts av industriell slakt där slaktprocessen fokuserar på endast slaktkroppen.

En stor del av renkroppen förädlas inte eftersom slaktbiprodukterna inte tas tillvara. Hanteringen av animaliska slaktbiprodukter påverkas av regelverk som gör det möjligt att gräva ned slaktrester från ren till skillnad från slaktrester från andra djur som är belagda med deponiavgift.

Den i projektet genomförda förstudien – *Tillvaratagande av slaktbiprodukter* – blir en startpunkt till att återta den traditionella kunskapen bakom tillvaratagande av hela renen, att se hela renen som resurs som går att förädla och som ökar lönsamheten för rennäringen.

Tillvaratagande av slaktbiprodukter.

Gemensamt vinterbete nedan odlingsgränsen

Samebyarna Sirges, Tuorpon, Jåhkågaska och Udtja har sedan 1990-talet haft ett uttalat gemensamt vinterbete nedan odlingsgränsen. På senare tid har en del oklarheter uppstått om vilken sameby som har sk "sedvana" på vilket område och frågan om gemensamt vinterbete nedan odlingsgränsen har därför aktualiserats. Projektet har tillsammans med samebyarna arbetat för att finna en långsiktig och gemensam lösning i frågan och ett flertal möten har genomförts med representanter från samebyarna för att bl. a. finna om framtagande av en processmodell kan vara behjälplig i det fortsatta arbetet och kontakter med extern juridisk kompetens etablerades.

En arbetsprocess startades med målet att varje sameby skulle illustrera vilka områden som uppfattades tillhöra dem och därefter presentera detta för arbetsgruppen. Sametinget som ansvarig myndighet har bistått med kartmaterial och teknisk hjälp i framställande av shapefiler för respektive område. Juridisk kompetens har tillförts för att reda ut begreppen sedvana, urminnes-hävd etc.

Målet med aktiviteten har varit att samebyarna tillsammans ska finna lösningar för fortsatt gemensamt vinterbete nedan odlingsgränsen, undvika sammanblandningar av renhjordar under vinterbetesperioden och reda ut vilka områden som har använts av respektive sameby, respekt för sedvana o s v.

Förhandlingarna i arbetsgruppen strandade och arbetsgruppen har inte kunnat avge något förslag till lösning i frågan. Projektet har inte rådighet i frågan och ärendet är nu en angelägenhet för respektive sameby.

Forskning

Det finns många publicerade forskningsrapporter och artiklar som är av stor betydelse för rennäringen och projektet har tittat närmare på en forskningsartikel som berör samebyarna som omfattas av detta projekt.

Insatsen har bidragit till att samebyarna fått orientering om vilka resurser som krävs för att t ex medverka i det vetenskapliga samtalet, analysera och kommentera forskningsartiklar, använda vetenskapliga metoder, kritiskt utvärdera slutsatser och bedöma konsekvenser av forskningsresultat eller hur medverkan i forskningsprojekt ska regleras genom avtal etc.

Det som konstateras är att varken ett enskilt rennäringsföretag eller en sameby har de resurser som krävs för att transformera det vetenskapliga samtalet om den egna näringen till att bli konkreta frågeställningar i praktisk renskötsel. Frågan blir då vem som kan bistå samebyarna i det arbetet. Svenska Samernas Riksförbund som är en gemensam organisation för samebyarna och sameföreningarna har i skrivande stund endast tre nedladdningsbara forskningsrapporter på sin hemsida och den aktuella forskningsrapporten återfinns inte bland dessa.

Som företrädare för samebyarna är det av stor vikt att vara delaktig i det vetenskapliga samtalet som pågår om aktuella frågor och ämnen som berör den näring man tillhör. Samebyn är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som regleras i rennärlagen. Samebyn

drivs av en styrelse som tar kollektiva beslut i frågor som rör renskötsel och det finns i dag inte egna resurser till analys av forskningsresultat.

Under projektiden publicerades en forskningsartikel på engelska - *National Parks in Northern Sweden as Refuges for Illegal Killing of Large Carnivores, 2015*. Artikeln berörde en långtidsstudie och uppföljning av de stora rovdjuren inom och utanför nationalparkerna.

Projektet har med hjälp av extern kompetens redovisat och sammanfattat artikeln för styrgruppen som också fått vägledning i vetenskaplig metod.

Tre problem som är kopplade till tolkningen av forskarnas slutsatser är identifierade;

1. Under åren 1984-2010 definierades 2 radiomärkta brunbjörnar som illegalt dödade. Forskarna har definierat ytterligare 18 radiomärkta björnar som "troligen illegalt dödade" och fört dem samman till det totala antalet illegalt dödade. Exakt hur forskarna kommit fram till att just dessa försvunna björnar klassificerats som illegalt dödade framgår inte av rapporten. I artikeln fanns kontaktuppgifter till forskaren för att ge möjlighet för läsare att få ytterligare information. Projektets externa kompetens kontaktade artikelförfattaren och ställde frågor angående den vetenskapliga metoden för bedömning av troligen illegalt dödade, inget svar erhöles.

2. Forskarna skriver;

"Våra resultat visar att illegalt dödande av stora rovdjur fortfarande är högt, särskilt när tjuvskyt-tar löper låg risk att bli upptäckta. Därför kan ekonomiska incitament delvis ändra tjuvjakts-beetende, men är inte ett universalmedel (*Treves & Bruskotter 2014 – Tolerans för vilda rovdjur*)"

De enda som ges ekonomisk ersättning för rovdjursskador i de aktuella områdena är samebyarna som ingår i detta projekt. Forskarnas formulering pekar ut samebyarnas renskötarkår med ett argument - "troligen illegalt dödade" - som inte preciseras närmare och som motsvarar 90 % av "antalet illegalt dödade björnar" som de för resomang kring.

3. Bedömningen av björnpopulationens storlek bygger bl. a på insamling av björnspillning. Insamlad björnspillning har visat sig vara kopplat till vägnätet vilket gjort att de flesta proverna samlats in där vägar finns, detta för med sig, att underlaget för bedömning av björnpopulationen i nationalparkerna bygger på ett mindre antal prover i kombination med information inhämtad från radiomärkta björnar. Samebyarna är inte betjänta av uppgifter som bygger på "troligen" eller på grova skattningar av populationerna med ett fåtal DNA prover som grund (risk för SISU – Skit in och skit ut i beräkningsmodellen).

Det är samebyarnas uppgift att hålla sig uppdaterade i frågor som berör den egna verksamheten men det krävs en annan kompetens för att kunna identifiera forskningsresultat som har bäring på den egna verksamheten. Vetenskaplig kompetens är inte vanligt förekommande inom samebyarna.

Projekt för björnsplinningsinventering

Spillningsinventering är den främsta inventeringsmetoden för björn i Sverige sedan 2001. Den utgör basen för beräkning av björnstammens storlek, utveckling och utbredning i Sverige. Insamlade prover registreras hos Viltskadecenter och fyndplatser finns tillgängliga på en karta som alla kan ta del av. DNA-analys görs på insamlad spillning i syfte att göra en beståndsberäkning för att samma björn ska räknas flera gånger.

Förutom antalet djur får man också en uppfattning över hur björnstammen fördelas geografiskt, vilket ger möjlighet att undersöka överlevnad, spridning och släktskap mellan björnarna. Dessa uppgifter är nödvändiga enligt forskarna, för att kunna förvalta björn på ett långsiktigt hållbart sätt.

För att inventeringen ska bli så bra som möjligt är det viktigt att hela områdets yta inventeras. Vid tidigare tillfällen har fjällregionerna varit svåra att täcka in och därför uppmanas även renskötare och småviltsjägare att hålla ögonen öppna efter björnsplinningsar.

Med anledning av den ovan nämnda forskningsartikeln - *National Parks in Northern Sweden as Refuges for Illegal Killing of Large Carnivores, 2015* – har projektet utarbetat en samebygemensam projektansökan från Svenska Postkodsstiftelsen. Målet med projektet var att systematisera och genomföra insamling av björnsplinning i samebyarnas renbetesområde i väglöst land och där det tidigare samlats in få spillningsprover. Projektet skulle bidra till att få mer korrekta underlag för beräkning av björnbeståndet.

Tidigare inventeringar av björnsplinning har visat att flest spillningsprover insamlats från områden som har anslutning till vägnätet. Samebyarnas verksamhet bedrivs i väglöst land av renskötare med god lokalkännedom och kunskap om rovdjursförekomster. Samebyarna Sirges, Jåhkågaska, Tuorpon och Udtja har ett sammanlagt betesområde - för sina ca 30 000 renar - som motsvarar drygt 46 000 ha, största delen inom väglöst land. Björnstammen exakta storlek är okänd och insatser för systematisk inventering i området är inte gjord.

Björnbeståndet påverkar samebyarnas rovdjurstryck, statens förvaltning av björnstammen och statens bedömning av rovdjursskador. Ett mer korrekt beslutsunderlag främjar alla, inte minst den biologiska mångfalden. Projektet skulle involvera ungdomar men ansökan bifölls ej med motiveringen att finansären valt att prioritera andra tematiska områden.

Behovet av en systematisk inventering av björnsplinning i väglöst land inom samebyarnas renbetesområde kvarstår dock. Föreningen kommer fortsatt försöka finna möjligheter att genomföras en sådan.

Arkivering av dokumentation- bevara traditionell kunskap och historia

Under projekttiden har frågor om bevarande, systematisering, registrering och digitalisering av samebyarnas dokument aktualiserats.

Med anledning av detta har projektet lämnat in en ansökan om medel från Samernas Kulturråd för att genomföra arkiveringsinsatser. Ansökan avslogs med motiveringen att inga medel finns avsatta för ändamålet.

Behovet kvarstår dock och samebyarna måste lösa frågan på ett helt nytt sätt. Föreningen kommer fortsatt undersöka möjligheter att utveckla ett system för arkivering av dokumentation för att på så sätt bevara traditionell kunskap och historia.

Gemensamma samrådsunderlag

"Förstudie om framtida renbruksplaner(RBP) inom Sirges, Jåhkågaska, Tuorpon och Udtja samebyar - 2014" resulterade bl. a i en huvudstrategi för utveckling och kvalitets-säkring av samebyarnas användning av RBP

Sametinget övertog 2016 rollen som ansvarig myndighet. Projektet har följt och tagit del av det centrala utvecklingsarbetet med RBP och har deltagit i konferenser där erfarenhetsutbyte mellan samebyar och andra markanvändande aktörer varit i fokus. Aktuella ämnen under projekttiden har varit:

- *Praktiskt arbete med RBP*
Beteslandsindelning, redovisning av nuläget för alla samebyar, fältinventering, omvärldsfaktorer etc.
- *Erfarenheter av RBP från samebyar och andra markanvändande aktörer*
Skogsbruk, vindkraft, gruvnäring, infrastruktur; vägar och järnvägar, rovdjur, björnprojektet, förvaltningsverktyg för renar & rovdjur, samebyvisa rovdjursplaner, terrängkörningsplaner, kulturmiljöer.
- *Olika intressenters syn på RBP som ett verktyg för planering och samråd*
Markanvändande aktörers påverkan på rennäring, strategi för storslagen fjällmiljö, Lapponia – världsarv, Ekosystemtjänster etc.
- *Framtida RBP konceptet – ett redskap för samhällsplanering*
Bakgrund till RBP-konceptet, presentation av RBP-konceptet, samordning mellan RBP och iRENMARK, Landsbygdsdepartementets syn på RBP och fortsatt verksamhet

Teknikutveckling inom rennäringen- projektansökan

Inför ansökan från Europeiska Regionala Fonden (ERUF) har projektet utgått från Sametingets centrala utvecklingsarbete och förstudien där samebyarnas utvecklingsbehov definierats, tidigare genomförde fälttester av GPS-på ren och användning av drönarteknik inom renskötseln.

Målet med projektet var att på lokal nivå vidareutveckla Renbruksplanerna (RBP) till att bli ett användbart och använt verktyg för såväl samebyarna Sirges, Jåhkågasska, Tuorpon och Udtja som enskilda renskötselföretag.

Syftet var att skapa förutsättningar för livskraftigt företagande med hjälp av funktionella tekniska lösningar som renskötselföretag har nytta av i sin verksamhet. Utvecklade RBP skulle bli ett verktyg som tillhandahåller nya former av beslutsunderlag för renskötare och inkluderade ny teknik (GPS på ren och drönarteknik för spaning och drivning). RBP, GPS på ren och drönarteknik kunde även ge upphov till nya verksamhetsområden inom samebyarna. Då ny kompetens krävs kunde detta öppna fler möjligheter för kvinnor och ungdomar att aktivt delta i renskötsel-frågor också med hjälp av tekniska lösningar.

Med ökad användning av RBP och en strategi för insamling av data skulle samebyarna få tillgång till ett verktyg för kommunikation med andra markanvändande aktörer. Verktöget presentationsmöjligheter och kommunikation med hjälp av GIS skulle öka förståelsen för rennäring och samisk markanvändning och bl. a leda till konstruktiva samråd.

I möte med Tillväxtverket i Luleå bedömdes att projektiden föll inom ramen för ERUF och prioriterade fokusområden och resurser avsattes för att utforma en projektansökan. Medfinansiering (totalt 6MKr) beviljades av; Länsstyrelsen i Norrbottens Län, Norrbottens Läns Landsting, Jokkmokks kommun, Sametinget, Vattenfall AB och Sparbanken Nords näringslivsstiftelse.

En komplett ansökan tillsammans med intyg om medfinansiering inlämnades i mars 2015 till Tillväxtverket.

I samband med detta meddelade handläggaren från Tillväxtverkets kontor i Luleå nu via telefon, att de gjort en ny bedömning vilket innebar att projektet inte kunde söka medel från ERUF. Motivet vara att insatser för att utveckla rennäringen inte inrymdes i programmets prioriterade fokusområden. Tillväxtverkets plötsliga kursändring i frågan krävde nu resurser för att bringa klarhet i orsaken och att utreda Tillväxtverkets handläggning av ärendet. Otaliga samtal och skriftväxlingar fördes med både handläggare, överordnade och programansvariga. Även tjänstemän på Sametinget kontaktades som i sin tur anmälde ärendet till Övervakningskommittén. Föreningen har inte fått någon information om Övervakningskommitténs ställningstagande i frågan.

Tillväxtverkets kursändring resulterade i att projektansökan - *Teknikutveckling avseende planeringsverktyg för rennäringen* omarbetats.

Se vidare; Avsnitt: Främja medlemmarnas ekonomiska och näringsmässiga intressen. Rubrik: EIP-Agri Teknik/Innovationsprojekt.

Förstudie Drönare inom renskötseln ekonomi - miljö - utopi?

Märkning av renkött

Renkött produceras med hjälp av naturbete och ibland korta perioder av stödutfodring. Djuren får röra sig fritt och deras naturliga beteende och naturliga födointag blir inte stört av människan. Naturligt vore att renkött skulle vara EKO-märkta produkter, men så är inte fallet. Övriga djurslag både med såväl som ekologisk som konventionell primärproduktion kan märkas med t ex. EKO, KRAV, Kött från Sverige och får grönt ljus i WWF:s köttguider.

Projektet har arbetat med att få till stånd en märkning av renkött då miljömärkning av livsmedel flyttar fram positionerna för hållbar produktion av livsmedel. En miljömärkning av renkött tydliggör primärproduktion av ren som hållbar.

KRAV – organisationen – prioriterar inte renkött

KRAV är en ekonomisk förening och bland medlemmarna finns Arla, Scan och ICA, Naturskyddsföreningen, Fältbiologerna och Ekologiska Lantbrukarna. Idag finns cirka 3 800 lantbrukare och 600 förädlingsföretag med KRAV-certifierad produktion, 700 KRAV-märkta butiker och 1 200 KRAV-godkända restauranger som betalar en licensavgift till KRAV.

I projektets kontakter med KRAV-organisationen hänvisade dessa till en norsk utredning angående KRAV-märkning av renkött (där många frågeställningar redan var diskuterade) och ville att projektet skulle kommentera den vilket gjordes.

KRAV-organisationen lämnade följande svar när de fick höra att Dálvvadis ek förening ville arbeta vidare med KRAV-regelverk för renköttproduktion:

”Utifrån den bakgrund du gett och en del annat material så vi har gjort en mindre genomlysning av frågan och haft det uppe i vår regelkommitté som hade möte för en tid sedan.

Slutsatsen av detta är att KRAV bedömer att det kan vara intressant att utveckla regler för fler områden (såsom för rennäringen), men samtidigt måste vi göra en noga avvägning av andra uppdrag vi har och ta hänsyn till vilka resurser som står till förfogande. Vi behöver göra en djupare analys av såväl effekter som kostnader kring ett nytt regelområde - och just nu ser vi inte någon möjlighet att prioritera denna fråga och vi har lite svårt att veta när det kan bli aktuellt. Dessutom vet vi nu att det inom EUs förändringsarbete med EU-förordningen för ekologisk produktion pågår diskussioner om regler för hjortdjur, och det är viktigt att invänta och se hur det arbetet fortlöper så att vi inte skapar regelverk som exempelvis ”krockar” med varandra.

Så för närvarande kommer vi inte arbeta med detta som det ser ut, men vi följer utvecklingen med EU-förordningen och återkommer när vi vet mer.”

WWF – köttguiden – renkött för liten produkt

Världsnaturfonden arbetar för att säkra en rättvis tillgång till hälsosam mat, hållbart producerad och rättvist fördelad genom att hjälpa konsumenterna att välja ett miljömässigt bättre kött, med hjälp av bl.a. Köttguiden - wwf.se/kottguidenapp.

Köttguiden granskar olika köttslag utifrån fem kriterier; biologisk mångfald, kemiska bekämpningsmedel, djurens välfärd, klimat och antibiotikaanvändning. När köttslaget granskats så fattas beslut om rekommendation: RÖTT – undvik, GULT – var försiktig, GRÖNT – åt måttligt

På deras hemsida under avsnittet vilt nämns renkött:

Renkött räknas inte som vilt i och med att renarna ägs av renskötare. De föds dock upp som frilevande djur i stor utsträckning, och när underlag finns kommer Köttguiden även att presentera en bedömning av renkött.

Det finns fler köttslag än de som presenteras i Köttguiden, till exempel importerat viltkött, renkött, kalkon, anka, struts, kaninkött och häst. WWF har inte gjort någon bedömning av dessa köttslag eftersom det är så pass små produkter på marknaden samt att data för dessa djurslag saknas. I takt med att kunskapen och marknaden utvecklas kommer Köttguiden att ta med fler djurslag i kommande uppdateringar....

WWF köttguiden efterfrågar hjälp för att förbättra Köttguiden. Vilka uppgifter de eventuellt saknar kring renköttproduktion framgår inte. De har i dagsläget pausat arbetet med renkött i WWF - Köttguiden och kommer inte göra någon bedömning av ren till 2017 års Köttguide.

Projektledare Anna Richert skriver i mail november 2016:

”Jag är dock väldigt intresserad av frågan och nyfiken på vad ni kommer göra i certifieringsarbetet. Tacksam om du vill höra av dig när ni kommit ett steg vidare. I min tidigare roll som klimatexpert på Svenskt Sigill diskuterade jag också certifiering av renkött med mina kollegor och tycker att det skulle vara ett intressant steg framåt”.

Svenskt Kött – märkning endast för nöt, gris och får

En fråga ställdes till Svenskt kött om renkött kunde ingå i den märkningen. Följande svar kom från dem:

”Svenskt kött ägs av Svenska Köttföretagen, LRF, Sveriges Nötköttproducenter, Sveriges Grisföretagare och Svenska Fåravelsförbundet vilket innebär att det är de djurslag vi representerar.

Men när det kommer till märkningen *Kött från Sverige* så är vilt medräknat som svenskt kött. Du kan läsa mer om det här på företaget Svenskmärknings hemsida: <https://fransverige.se/blog/viltkott-ar-klart-ursprungsmarkning/>”

Från Sverige - Kött från Sverige – frivillig märkning

Den nya frivilliga ursprungsmärkningen *Från Sverige* och *Kött från Sverige* gör den enklare för konsumenten att välja svenskproducerade råvaror, livsmedel och växter i butiken. Märkningen lanserades av Svenskmärkning AB den 20 april 2016.

Initiativet kommer från LRF, Livsmedelsföre-

tagen LI och Svensk Dagligvaruhandel, som gemensamt startade och äger Svenskmärkning AB. På mindre än ett halvår har reglerna för märkningen *Från Sverige* och *Kött från Sverige* utvecklats till att omfatta såväl dryck som fisk och nu i tredje versionen även viltkött. Märkningen *Från Sverige växer och utvecklas*.

Kriterierna för svenskmärkningen är:

- För rena jordbruksprodukter, exempelvis grönsaker, gäller att odlingen ska ha skett i Sverige. Det gäller även bearbetade livsmedel med bara en ingrediens, exempelvis vetemjöl.
- Allt kött ska komma från djur födda, uppväxta och slaktade i Sverige. Kriterierna för svenskt ursprung blir därmed striktare och tydligare än motsvarande kriterier i den obligatoriska ursprungsmärkningen på EU-nivå.
- I färdigrätter och andra produkter med mer än en ingrediens, skall minst 75 procent av innehållet ha svenskt ursprung. Kött, ägg och mjölk ska dock alltid ha 100 procent svenskt ursprung, även då de ingår som ingredienser i en produkt.
- För alla typer av livsmedel ska samtliga steg i produktionen, inklusive förädling och förpackning, ha skett i Sverige för att svenskmärkningen ska få användas.

Lagom till jaktsäsongen 2016 breddas den frivilliga ursprungsmärkningen till att även omfatta det vilda köttet. Det har funnits en efterfrågan från jägarna och viltorganisationerna att kunna ursprungsmärka viltkött och charcuterier som innehåller viltkött. Maria Forshufvud, vd Svenskmärkning säger;

”Vi har därför tillsammans med organisationerna tagit fram regler för märkning av det vilda köttet. Bredden är bra. Ju fler produkter som märks desto starkare blir märkningen. Redan nu är vi uppe i cirka 4000 produkter. Att få märka viltkött är efterfrågat, det framgår tydligt i våra samtal med de företag som är på gång över från märket *Svenskt kött* till *Kött från Sverige*. Det finns ett mervärde i märkt viltkött.”

För att kunna märka renkött som svenskt kött så ska det i så fall definieras som viltkött. OM renkött definieras som viltkött och skulle kunna märkas *Från Sverige* eller *Kött från Sverige* så är det följande spelregler som gäller vid märkning;

- Viltkött som ursprungsmärks ska komma från djur som är jagade och hanterade på svensk mark.
- Djuren ska vara besiktigade av veterinär på av livsmedelsverket godkänd vilthanteringsanläggning.
- Precis som övriga livsmedelsproducerande anläggningar ska vilthanteringsanläggningen vara certifierad enligt ett tredjepartssystem, som omfattar spårbarhet och livsmedelssäkerhet, lägst IP Livsmedel.

Ulrika Norvell, Svensk märkning AB, ställde sig positiv till renkött men sade även att vissa omformuleringar måste göras i deras texter då renar ju inte jagas som annat vilt. Renar har ju dessutom ägare vilket gör att de inte kan klassificeras tillsammans med fallen vilt såsom älg, rådjur vildsvin etc. Det finns alltså en möjlighet att märka renkött och formuleringar har diskuterats mellan projektet, handläggare Norvell, Svenska Samernas Riksförbund och Slow Food Sápmi. Ett förslag till formulering avseende renkött är överlämnad av projektet till Norvell för vidare handläggning. Förslaget är i samklang med Renlycka sigillet och Slow Food Sápmi.

I skrivande stund meddelar Ulrika Norvell;

”Nästa version av regelverket kommer att uppdateras med förtydligande kring renkött. Så snart regelverket är publicerat kommer ni få information om detta”.

Bevakning av regionala besöksnäringstrategin – Swedish Lapland Visitor Board

För samebyarna i Jokkmokk är det viktigt att följa utvecklingen av besöksnäringen. Att delta i dialogen skapar förståelse för samebyarnas behov av ostörda och sammanhängande beteslandskap och turismens påverkan och konsekvenser för renkötseln.

Besöksnäringen i länet organiseras av Swedish Lapland Visitor Board. En ny regional strategi för besöksnäringen är under utveckling. Projekt Sájtte bidrog till framtagande av generella riktlinjer för samebyarnas avseende turism och kan fungera som ett stöd i dialogen med besöksnäringen.

Projektet har bevakat den lokala utvecklingen, särskilt nya etableringar och verksamheter som kan komma att påverka rennäringen.

Insatsens målpuppfyllelse

Insatserna ovan ger ökade möjligheter till fortsatt samarbete och samverkan. Arbetet med att få till stånd en märkning av renkött kan sammanfattas med;

- *KRAV-märkning* av renkötsproduktion är i dag inte möjlig och arbetet prioriteras inte i KRAV-organisationen.
- *WWF-köttguiden 2017* kommer inte att ha renkött bland sina köttslag. Renkött är en för liten produkt och arbetat med just renkött har tagit paus. Projektledaren på WWF var intresserad av certifieringsarbetet kring renkött och ville hållas informerad om vad som sker.
- *Svenskt kött* – gäller bara nöt, gris och får.
- Frivillig märkning *Från Sverige* och *Kött från Sverige* bjuder in produktionen av renkött och gör det möjligt att märka renkött under paraplyet viltkött. Vårt bidrag kring formuleringar

i regelverket om renkött har mottagits positivt. Detta är den enda nationella ursprungsmärkningen som är möjlig för renkött i dags-

läget och den bygger på tredjepartscertifiering.

- *Renlycka* sigillet borde kanske samordnas med regelverk/tredjepartscertifiering så att den samiska märkningen inte förorsakar dubbelarbete när kvalitetsmärket *Renlycka* ska läggas till vid sidan om *Kött från Sverige* i syfte att ytterligare höja värdet på produkten.

Utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster

Nedan redovisas ett antal projektinsatser för att utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster.

Offerter och upphandling- Laponia Tjuottjudus

Laponia Världsarvsförvaltning är under utveckling och delar av samebyarna inom Jokkmokks kommun berörs och finns representerade i förvaltningsorganisationen. Förvaltningsorganisationen har uttalat att det finns behov av fler underleverantörer som uppfyller ställda krav och kan utföra uppdrag och tjänster inom världsarvsområdet. Förvaltningen omfattas av Lagen om offentlig upphandling (LOU).

För att öka kompetensen har projektet genomfört kompetensutveckling i offentlig upphandling för intresserade rennäringensföretagare. Avsikten är att öka rennäringensföretagens möjlighet till kombinationssysselsättning av förenlig verksamhet vilket på sikt bidrar till ökad omsättning i rennäringensföretagen.

Projektet har bidragit till att stärka kompetensen för intresserade rennäringensföretag och inom föreningen som nu kan bistå enskilda rennäringensföretagare med råd inför kommande upphandlingar.

Utveckla dialog och samverkan

Dialog har förts med aktörer som har beröring eller kan utgöra ett stöd för rennäringen i Jokkmokk. Samtalen har berört föreningens roll och verksamhet i syfte att arbeta mot föreningens mål om en långsiktigt hållbar rennäring till gagn för Jokkmokks kommun.

Exempel på aktörer som projektet fört dialog med och inom vilka områden;

- Skogsstyrelsen- Renbruksplaner
- Sametinget, Näringslivsavdelningen – Renbruksplaner, utvecklingsprojekt
- Sametinget, Rennäringsnämnden
- Svenska Samernas Riksförbund – Märkning av renkött, utvecklingsprojekt, samverkan
- Riksorganisationen Företagarna- Medlemsfrågor

- Länsstyrelsen i Norrbotten – Finansieringsfrågor, utvecklingsprojekt
- Näringslivsstiftelsen Sparbanken Nord Jokkmokk – Medfinansiering
- Sparbanken Nord Jokkmokk – Information om rennärningen i Jokkmokk
- Destination Jokkmokk AB – Information om rennäringen och dess förutsättningar i Jokkmokk
- Strukturm i Jokkmokk AB – Medfinansiering utvecklingsprojekt, stöd till unga rennäringföretagare
- Slow Food Sápmi – Märkning av renkött
- Svensk märkning AB – Märkning av renkött
- Laponia Tjuottjudus – LOU, underentreprenad
- Nordensköldslöppet AB- Markanvändning
- Norrbottens Läns Landsting – Finansieringsfrågor, utvecklingsprojekt
- Tillväxtverket i Luleå – Finansieringsfrågor, utvecklingsprojekt
- Samernas Utbildningscentrum – Rennäringsutbildning
- Nordiska Samrådet Svenska sektionen – Ekonomitjänster
- Sáminuorra – Ekonomitjänster
- Lapplands kommunalförbund – Styrelseutbildning, samisk kompetens YH-utbildning
- Stiftelsen Rewilding Lapland – Samverkan
- Luleå tekniska universitet – Teknisk kompetens, forskningsnätverk, genusfrågor
- Luleå tekniska universitet – Information studenter-exjobb

Effektivisera, utveckla och stärka branschorganisationens styrelsearbete

Delar av projektets styrgrupp har genomgått styrelseutbildning genom Lapplands kommunalförbund. Projektets styrgrupp är tillika föreningens ordinarie styrelse vilket innebär att den upparbetade kompetensen kvarstår i föreningen efter projektets slut.

Insatsens målpuppfyllelse

Styrelsen har fått inblick i vetenskaplig metod i samband med att forskningsresultat presenterades.

I samband med projektets insatser med att utveckla nya affärsområden och affärsidéer har styrelsen höjt kompetensen inom bl. a Offentlig upphandling, avtalsfrågor (sekretess, uppdragsavtal etc.).

Styrelsen har deltagit under hela utvecklingsprocessen av *Jokkmokk Nose to Tail* (idé, förstudiearbete, projektering, intresseanmälan, framtagande av prospekt för intresseanmälan att teckna aktier, uppbyggnad av företagspitch etc.).

Insatserna tillsammans har utvecklat arbetet och stärkt kompetensen i föreningens styrelse.

Spårningstjänst för besöksnäringen

EIP-Agri projektet som redovisas nedan innehöll utveckling av en "spårningstjänst för besöksnäringen". Tjänsten skulle göra det möjligt att med hjälp av kommunikationsdrönare lokalisera personer som befinner sig i områden där 3G/4G nät saknas. Jordbruksverkets handläggare bedömde dock att tjänsten inte kunde utvecklas inom ramen av EIP-Agri programmet vilket medförde att idén med att utveckla en spårningstjänst exkluderades.

Insatsens målpuppfyllelse

Insatserna ovan har till viss del bidragit till att utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster. Spårningstjänsten för besöksnäringen kunde inte inrymmas i sökt projekt men finns med som en framtida fråga att fortsätta arbeta med.

Ökad kommunikation mellan branschorganisationen och externa aktörer

Nedan redovisas projektet insatser inom området

Öka externa kompetensen inom rennäringfrågor

Samtal med Jokkmokks kommun har skett i syfte att utreda samverkan och behov av kompetenshöjande insatser för kommunala politiker och tjänstemän inom området rennäringens grundläggande förutsättningar, utmaningar och utvecklingsmöjligheter.

Insatsen har inte lett till något konkret resultat.

Medlemskap i RO Företagarna

Dialog har skett med RO Företagarna för att utreda möjligheter och att ansluta föreningen till riksorganisationen och vilka ev. fördelar detta skulle ge rennäringsföretagen i Jokkmokk. Insatsen har inte lett till något medlemskap ännu.

Insatsens målpuppfyllelse

Insatserna ovan har inte bidragit till någon ökad kommunikation mellan aktörerna. Dialog och samtal har dock genomförts med många andra parter och som redovisats ovan. Se vidare;

Kapitel: Utveckla, samordna och erbjuda uppdrag och tjänster. Rubrik: Utveckla dialog och samverkan.

Främja medlemmarnas ekonomiska och näringsmässiga intressen

Detta kan ske genom att utveckla en gemensam administration med extern kompetens i specifika frågor av betydelse för rennäringen och dess framtida möjligheter att utvecklas, t ex. utforma gemensam information, öka tillgången till utvecklings- och investeringskapital till rennäringen/samebyarna och samiska näringar (EU, nationella, regionala och lokala stöd hos olika finansiärer) m m.

Förstudie- Drönare inom renskötseln

Projektet har medfinansierat förstudien - *Drönare inom renskötseln ekonomi – miljö – utopi?* Syftet med studien var att utforska om det går att använda drönare och om det går att utveckla renskötseln, göra den säkrare, mer lönsam och ännu mycket mer miljövänlig näring än vad den redan är i dagsläget. Förstudieresultatet har varit vägledande i utformningen av projektet Teknikutveckling inom rennäringen.

Renbruksplaner(RBP) ett planeringsverktyg

Renbruksplanerna (RBP) används i det interna samebyarbetet men ska också utvecklas till att användas som ett strategiskt och pedagogiskt verktyg i samtal med både övriga samebyar och framförallt andra markanvändare.

Projektet har fortsatt arbetet med att utreda möjligheterna att utveckla RBP till att bli mer användarvänligt planeringsverktyg för renskötsel ute i fält. Genom att föra samman RBP med teknik för drönare och GPS på ren kan bl. a. datainsamlingen underlättas.

Arbetet ledde fram till den tidigare nämnda ERUF-ansökan som avslogs i mars 2015. Delar av den beviljade medfinansieringen (totalt 6MKR) var villkorad till ansökan till ERUF.

Den avslagna ansökan omarbetades till en ansökan från EIP-Agri innovationsprogram.

EIP-Agri- Teknik/Innovationsprojekt

I mars 2015 beslutade styrgruppen att fortsätta söka finansiering för projektet och valde att lägga resurser på att undersöka möjligheter att söka stöd från EU-programmet EIP-Agri.

Efter kontakt med Jordbruksverkets support informerades bl. a. att projekttiden kunde söka medel och att programmet inte hade krav om medfinansiering. Projektet omarbetades utifrån EIP-Agris kriterier och riktlinjer. Ansökan till Jordbruksverket inlämnades 2016-04-08, då meddelades också till medfinansiärerna att beviljad medfinansiering inte behövdes. Rådgivande kommittén tilldelade i juni 2016 projektet 260 p under förutsättning att projektet kunde nedskalas och avgränsas och handläggare tilldelades.

I augusti 2016 meddelas att handläggaren slutar sin tjänst med omedelbar verkan. Handlägningsprocessen stannade därför av för att i september återupptas. En digital konferens med Jordbruksverkets representanter hölls i oktober för att diskutera hur avgränsningar skulle göras och projektet skalas ned för att återigen kunna bedömas av rådgivande kommittén.

Projektet omarbetade ansökan ett flertal gånger tillsammans med projektets samverkansparter för att bedöma om en skalning av projektet var möjlig utan att tappa nytta och syfte med innovationen.

Arbetet med detta projekt startades av Dálvvadis ekföreningens utvecklingsprojekt 2014. 2015 landar det hos Tillväxtverket(ERUF)där det först mottogs positivt för att sedan förkastas. I april 2016 landar den nya versionen av projektet hos Jordbruksverket (EIP-Agri)som tilldelar innovationsiden höga poäng för att därefter starta en handlägningsprocess som både förändrade innovationsiden och minskade projektets omfattning. Handlägningsprocessen som fortfarande pågår har hos Jordbruksverket hittills tagit 9 månader. Det är värt att nämna att processen ovan bygger på att projektet varit den pådrivande parten och ställt upprepade frågor om ansökan till handläggare. Nu har när utvecklingsprojektet avslutats saknas det fortfarande ett beslut från Jordbruksverket.

Föreningen tar nu över ansvaret i den fortsatta handlägningsprocessen.

Säker skog för nystartade unga rennäringsföretagare

Från och med 1 januari 2015 gäller skärpta krav från Arbetsmiljöverket och för de som ska arbeta med motorsåg yrkesmässigt eller i underentreprenader finns krav om genomförd och dokumenterad utbildning. Samma krav ställs självklart också på rennäringsföretagen.

Många nya och unga renskötselföretagare vill ha fler verksamhetsben att stå på och önskade utbildning som uppfyller de nya kraven. Insatser har genomförts med stöd av projektet för åtta unga företagare.

Skapa förutsättningar för långsiktigt, strategiskt utvecklingsarbete i olika sakfrågor

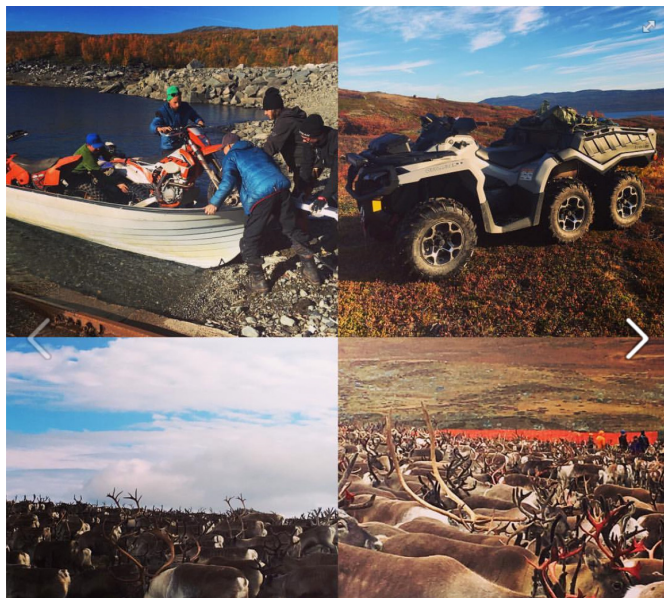
En förutsättning för en långsiktig och trovärdig verksamhet är möjligheten till finansiering av en stabil basverksamhet som är ekonomisk hållbar, har genomtänkt teknisk struktur med robust plattform, och bestyckad med rätt kompetens (intern och extern). Genom projektet har resurser funnit för att också arbeta med olika sakfrågor som är av vikt för samebyarnas framtida verksamhet.

Terrängkörning

Projektet har undersökt tillvägagångssätt för framtagande av terrängkörningsplaner, möjligheter att utveckla och underhålla materialvägar för att underlätta för renskötseln särskilt under förfallstiden. Underlag för metod finns och kan nu användas i ansökningar av medel för genomförande projekt eller förstudier.

Två av ungdomarna som tar behörighet i A+B-motorsåg.

Ingångna avtal

Under projektperioden har projektet genomfört förhandlingar och tecknat följande avtal;

- AGA - Gasolavtal - Projektet har avtalat om rabatterade priser för gasol.
- Circle K – Bränsleavtal - Projektet har avtalat om m bränslerabatter och rabatt på övrigt sortiment.
- Preem - Projektet har avtalat om bränslerabatter.

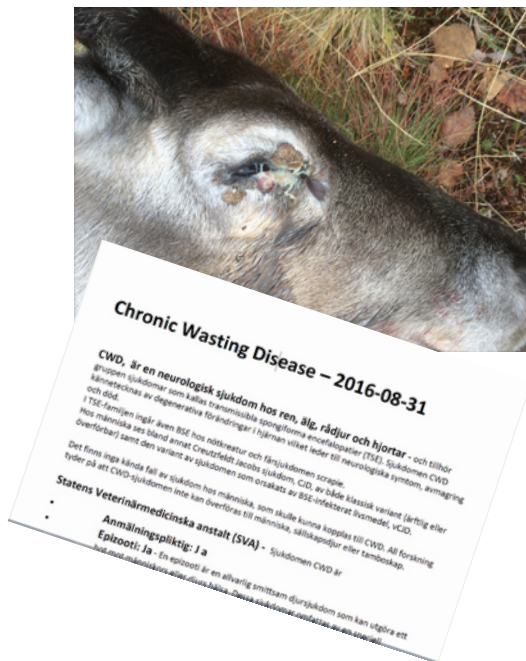
Insatsens målluppfyllelse

Insatserna ovan är av betydelse för att främja medlemmarnas ekonomiska och näringsmässiga intressen.

Djurhälsa

Projektet har under projektperioden inlett samtal med Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) för att utreda möjligheter att arbeta med frågor rörande renhälsa som ett led i arbetet med att öka slaktvikter och minska sjukdomar och dödlighet. Syftet med insatsen är en hållbar primärproduktion som resulterar i högkvalitativa råvaror.

Insatsens måluppfyllelse

Insatserna ovan skapar goda förutsättningar för långsiktigt, strategiskt utvecklingsarbete i sakfrågor.

Tillvaratagande av slaktbiprodukter

Under projektiden har förstudien – *Tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren* – genomförts i samverkan med samebyarna och Strukturm i Jokkmokk AB. Förstudien har presenterats för föreningens styrelse, samebyarnas styrelser och rennäringsföretagare. Ett studiebesök har genomförts på ett slakteri i Kristianstad i syfte att studera maskinellt tillvaratagande av mag- och tarmpaketet och för att få del av erfarenheter av tillvaratagande av slaktbiprodukter. Kompetenser inom utveckling av processer för hantering av slaktbiprodukter har identifierats och kontakter är upparbetade.

- *Affärsidé – From Nose to Tail – Jokkmokk* - Förstudien har lagt till grund för utveckling av affärsidén som handlar om en kombianläggning bestående av; slakteri, livsmedelsförädling och foderanläggning där hela renen tas tillvara och förädlas på ett och samma ställe. Efter framttagande av sekretessavtal för skydd av affärsidén presenterades affärsidén för intresserade primärproducenter.
- *Projektering av kombianläggning* – Sametinget utlyste i november 2016 medel avsatta till samarbete för samisk mat. Projektet har utarbetat och inlämnat en projektansökan med målet att ta nästa steg i projekterings- och affärsutvecklingsprocessen.

Skapa en mötesplats för rennäringen och samiska näringar lokalt och regionalt

De centralt belägna lokalerna i Jokkmokk har utvecklats till att bli en naturlig arena där samebyarna kan hålla styrelsemöten, arbetsgruppsmöten och möten med andra externa aktörer. Men lokalerna har också blivit en mötesplats för spontana möten mellan människor. Under projektiden har det utmynnat i många spännande diskussioner, kreativa samtal eller idéer som spånats ofta över en kopp kaffe.

Insatsens måluppfyllelse

Projektet har inledningsvis hyrt ett kontorsrum hos Strukturm i Jokkmokk AB och därefter flyttat till mer ändamålsenliga lokaler innehållande två kontorsrum, en mindre konferenslokal, fikarum, valv och kopieringsrum.

Lokalerna är utrustade med skrivbord, datorer och andra hjälpmedel för tre arbetsplatser samt konferensrum för 10 personer, bärbar dator, bildkanon, kombinerad whiteboard/filmduk, fikarum med bord och stolar, porslin, husgeråd och städutrustning.

Möjliggöra för branschorganisationen- strategisk samverkan

De samiska näringarna är viktiga för Jokkmokk och på lokal nivå bedriver kommunen ett arbete för att bl. a. Sameparlamentet ska lokaliseras till Jokkmokk. Föreningen är en av flera viktiga samiska organisationer som finns i Jokkmokk och som bidrar till ortens samiska karaktär vilket är ett viktigt argument för Sameparlamentets lokalisering.

Förfrågningar om samverkan

Under projektiden har ett antal förfrågningar och önskemål om samverkan och/eller information inkommit inom ex. forskning, miljöbevarande, praktikplatser, projektsamverkan, reklamfilmning etc.

Insatsens måluppfyllelse

Föreningen är en viktig samisk organisation i Jokkmokk. Projektet har bidragit till att stärka och utveckla föreningens position som strategisk samverkanspart.

FÖRVÄNTADE KVALITATIVA RESULTAT

Utvecklingsprojektet förväntas resultera i att Dálvvadis ek förening är;

”Samisk speaking partner”

Projektet ska bidra till att vara ingång för rennäringsfrågor rörande rennärningen.

Några exempel nedan.

- Extern stiftelse tar kontakt med föreningen för att orientera sig om samiska frågeställningar kring rennärningens behov av skyddade områden.
- Utvecklingsprojektet har bidragit till ett utvecklat samarbete med den lokala besöksnäringens organisationen i frågor som rör markanvändning och produktutveckling/kulturaktiviteter med renen i fokus, lokala matråvaror etc.
- Flera forskare har vänt sig till föreningen för att få tillgång till uppdaterad information och komma i kontakt med samebyarna.
- Försvaret och besöksnäringen har frekvent använt projektet som en ingång till kontakter med samebyarna i samrådsfrågor kopplade till rennärning och markanvändning.

Ge samverkanspartner tillgång till samisk kompetens

Projektet ska bidra till att samverkanspartners får tillgång till ökad samisk kompetens i frågor som rör rennärning och andra samiska näringar. Några exempel nedan.

- YH Utbildningen – Naturturismutvecklare – fick tillgång till kompetens inom rennärning och samisk kultur genom utvecklingsprojektet.
- Projektet har bistått Nordenskiöldslippet AB med kontakter till berörda samebyar.
- Projektet har tagit emot flera studiebesök från utbildningsinstitutioner för att informera om föreningen, projektet och rennärningen inom Jokkmokks kommun.

Utökat samarbete mellan medlemmar och samiska entreprenörer i Jokkmokk

Projektet ska bidra till att förbättra förutsättningarna för utökat samarbete mellan branschorganisationens medlemmar och samiska entreprenörer i Jokkmokk. Några exempel nedan.

- Projektet har tagit initiativ till ett arbete med tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren har fört samiska entreprenörer samman i frågor som bl. a rör primärproduktion av renkött, gemensam marknadsföring och märkning av renköttprodukter.
- Projektet har utvecklat samverkan i frågor rörande ett gemensamt planeringsverktyg (Renbruksplaner) som ska gå att använda ute i fält där samebyarna har egna RBP-expertiser som de enskilda rennäringsföretagen kan ta hjälp av.

Möjliggöra effektivisering och utveckling av branschorganisationens administration

- Ett gemensamt arbete är påbörjat med att starta upp utvecklingen av renbruksplaner för att öka användningen av RBP i fält med hjälp av bl. a mobilapp (EIP-Agri ansökan).
- En administrativ plattform används för att utveckla samebyarnas ekonomiadministration vilket bl. a lett till att arbetet blivit mer effektivt och minskat tidskrävande resor för attestering etc.

Strategiskt utvecklingsarbete kring samiska näringar

Under projekttiden har behov av teknikutveckling identifierats och lett till nya innovationsidéer som berör datakommunikation respektive förädlingskedjan från skog till bord. Att använda kommunikationsdrönare som alternativ till att bygga upp egna fasta nät där 3G/4G nät saknas.

Att tillvarata hela renen lokalt skapar nya arbetstillfällen, kortare ledtider för livsmedelsförädlare och även en ökad tillgång till köttråvara. Samiska slöjdare får ett större lokalt urval av slöjdråvara. Transporter av slakten blir kortare. I båda fallen handlar det om nya sätt att lösa gamla problem (datakommunikation respektive slaktrester).

Få ta del av investerings- och utvecklingskapital

Ett förväntat projektresultat var att Dálvvadis ek förening skulle öka förutsättningarna att få del av investerings- och utvecklingskapital under bl. a EU:s programperiod 2014-2020. Lärdomen är att det i de flesta fall är mycket komplicerat att få utvecklingsmedel beviljade för insatser och för projekt kopplad till rennärningen. Även i de fall där rennärningen är en uttalad målgrupp har det visat sig att enskilda handläggare kan vara av annan uppfattning och direkt avslå en ansökan.

Eftersom avslag oftast inte kan överklagas så hjälper det föga att argumentera för att rennärningen finns nämnd bland de näringar som stödet omfattar. Ofta används ”lagt kort ligger” och det är i princip omöjligt att få till stånd en ändrad uppfattning. Som ett exempel vill

vi nämna handläggningen av en ansökan från Regionala Fonden (ERUF) för Övre Norrland som avslogs med motivationen att rennäringen inte ingick i nämnda fokusområden trots att informationen från ERUF beskrev motsatsen.

Ytterligare ett problem som projektet fått erfara är att handläggare generellt har låg kunskap om rennäringen, dess behov och förutsättningar. En stor del av arbetet med projektansökningar går därför åt till att utbilda handläggaren, komplettera, förtydliga, komplettera igen och förklara de mest basala aktiviteterna som ingår i praktisk renskötsel.

Renskötsel bedrivs inte som avskilda verksamheter likt jordbruk och fiske utan sker i kollektiv form – i enlighet med rennärlagslagen - där situationen styr vilka rennärlagsföretag som samverkar just då. Detta är också svårt att beskriva och argumentera i ansökningsförfarandet i Jordbruksverkets E-tjänst. Frågor som för ett jordbruksföretag enkelt besvaras med JA eller NEJ behöver en ytterligare ruta att kryssa i för ett rennärlagsföretag (DET BEROR PÅ). E-tjänstens frågor med svarsalternativ går därför inte alltid att använda. För en komplett ansökan enligt systemet måste alla frågor vara besvarade annars går ansökan inte att skicka in. Om man då väljer att svara JA i stället för DET BEROR PÅ (ett svarsalternativ som inte finns) så kommer handläggaren vid genomläsning av ansökan upptäcka att svaret ej överensstämmer med andra uppgifter i ansökan varför en anmodan om komplettering då blir ett faktum.

Projektets erfarenheter är att rennäringen är styvmoderligt behandlad och att E-tjänstens formulär inte är anpassade för rennäring. Det är i dag helt omöjligt att göra en ansökan utan krav om kompletteringar och förtydliganden. Det är således ett systemfel på grund av E-tjänstens utformning/logik.

Behålla och stärka rennäringens position som basnäring i Jokkmokk

Jokkmokks kommun har ca 5 000 invånare. I kommunen finns ca 190 rennärlagsföretag och enligt Industristiftelsens beräkningar genererar samiska näringar tillsammans ca 260-270 arbetsställen.

Affärsidén – *From Nose To Tail* – Jokkmokk genererar vid en realisering minst 7 arbetstillfällen till. Om projektet med kommunikationsdrönare blir verklighet ökar antalet arbetstillfällen ytterligare.

Om Jokkmokks kommun väljer att utveckla området - offentlig mat med att inkludera lokala livsmedelsråvaror så kan rennäringens ställning i Jokkmokk stärkas ytterligare.

FÖRVÄNTADE KVANTITATIVA RESULTAT

Utvecklingsprojektet kvantitativa mål:

Formaliserat samarbete – målet uppnått

Formaliserat samarbete mellan branschorganisationens medlemmar kan mätas genom upprättande av avtal.

- Verksamhetsplan - finns
- Samverkansavtal - finns
- Uppdragsavtal - finns
- Kollektivavtal för anställda - finns
- Arbetsordning och instruktion för styrelsen – finns

Minst tre samverkansavtal – målet uppnått

Samverkansavtal mellan samebyarna är upprättade. Samverkansavtal med ett antal externa parter finns.

Egen hemsida – målet är uppnått

www.dalvvadis.se

Facebook – Dalvvadis

Twitter – Dalvvadis

Kompetensutvecklingsinsatser för styrelsearbete – målet uppnått

Kompetensutvecklingsinsatser i styrelsearbetet är genomförda i syfte att stärka och effektivisera styrelsens arbete.

Inlämnad ansökan avseende utvecklingsarbete – målet uppnått

Dalvvadis ek förening har lämnat in fem projektansökningar om extern finansiering för utvecklingsarbete inom branschorganisationen under programperioden 2014-2020.

Branschdag för rennäringen – målet delvis uppnått

En branschdag har ersatts av två möten angående tillvaratagande av slaktbiprodukter, *affärsidé – From Nose to Tail – Jokkmokk* med tillhörande projektering av kombi-anläggning.

HORISONTELLA KRITERIER

Projektet har tagit hänsyn till jämställdhet och miljö. Jämställdhet behandlas i eget avsnitt nedan.

Miljöhänsyn framgår i insatser inom ex. djurhälsa, KRAV-märkning, Björnsplinningsprojektet, Tillvaratagande av slaktbiprodukter, minskad miljöbelastning genom projektet Teknikutveckling inom rennäringen etc.

När det gäller frågeställningar kring integration och mångfald har projektet av förklarliga skäl inte några insatser att rapportera. Projektet är riktat mot en näring som styrs av rennärlagslagen.

Jämställdhet

Kvinnor och unga är en av projektets målgrupper.

Under perioden har många samtal förts med målgruppen kvinnor och unga som själv önskar mer delaktighet i samebyarnas arbete. Unga önskar vara mer delaktiga i praktiskt och operativt renskötselarbete medan kvinnor i större utsträckning önskar delaktighet i både praktiskt renskötselarbete och organisatoriska och administrativa frågor.

Det nu sökta EIP-Agri innovationsprojektet innebär att tekniken också genererar nya arbetsuppgifter som ej funnits förut inom renskötseln eller dess organisation. Eftersom kvinnor och ungdomar visat intresse för teknik och RBP i tidigare projekt, så ger innovationen nya möjligheter att involvera målgruppen ytterligare.

Övergripande mål

Föreningens övergripande mål är att samiska kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det samiska tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

Projektet har arbetat i den riktningen.

Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i föreningens verksamhetsområden och i föreningen planering, aktiviteter och beslutsfattande. Detta innebär att villkor och förhållanden för både män och kvinnor ska synliggöras. Frågor som berör människor ska prövas ur ett jämställdhetsperspektiv och vilka konsekvenser som kan uppkomma för män respektive kvinnor av olika förslag och frågor ska beaktas.

Projektet har arbetat med jämställdhetsperspektivet i fokus detta avspeglas inte minst i de projektansökningar som inlämnats under projektperioden samt i de insatser som projektet genomfört.

Mätbara mål

Nedan redovisas projektbeskrivningen mätbara mål utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Inventera kompetensutvecklingsbehovet

Projektet har inventerat kompetensutvecklingsbehovet inom samebyarna. Bland de unga som har eller planerar att starta rennärlingsföretag inom någon av samebyarna har det framkommit önskemål om stöd i starta eget processen och vid investeringsansökningar.

Utöver detta så inser de flesta att det under uppbyggnadsperioden krävs möjligheter att utöva någon form av kombinationssysselsättning vid sidan av renskötseln. Målet uppfyllt.

Samverkan med utbildningsinstitutioner

Det finns en samisk utbildningsinstitution för vuxenutbildning i Jokkmokk. Projektet har fört samtal om nuvarande rennärlingsutbildning.

Ett förslag till mentorsprogram utvecklats och ansökan om medel för ett pilotår är under handläggning.

Projektet har bidragit med samisk kompetens i YH-utbildningen Naturturismutvecklare.

Målet delvis uppfyllt.

Initiera kompetensutveckling

Två kvinnor anmälde intresse för motorsågsutbildning som genomfördes med 8 ungdomar från de olika samebyarna. Projektet har koordinerat och stöttat Motorsågsutbildning, behörighet A+B i samverkan med Vuxenskolan i Jokkmokk.

Projektet har arbetat med frågan att koordinera utbildning inom BE-körkort. 8 personer har anmält intresse varav två kvinnor.

Målet uppfyllt.

Öka antalet kvinnliga entreprenörer

Projektet har stöttat två unga kvinnor från samebyarna i Jokkmokk i deras deltagande i SSR:s projekt för ungdomar 2014-2015. Syftet har varit att stimulera och ena samiska ungdomar och stärka deras tilltro på framtiden.

Målet uppfyllt.

Främja arbetsmiljön

Projektet har genom EIP-Agri projektet startat insatser som på sikt främjar arbetsmiljön både för män och kvinnor i samebyarna. Projektet har även via Motorsågsutbildningen höjt kunskapen och säkerhetsmedvetenheten i hanteringen av motorsåg/röjsåg vilket lett till att unga kvinnor och män fått behörighet A+B för motorsågsarbete.

Målet uppfyllt.

Jämställda styrelser

Ett av de mätbara målen i projektet har varit att arbeta långsiktig för att föreningens styrelse blir jämställd. Projektet har inte påverkat föreningens styrelse som består till 100 % av män. Projektets styrgrupp har bestått av 4 män och projektorganisationen har bestått av 3 kvinnor. (Projektledare, Projektekonom, Projektassistent).

Projektet har ingen rådighet i jämställdhetsfrågor när det gäller de enskilda samebyarnas styrelsesammansättningar. Målet ej uppfyllt.

terperspektiv. Nyttan med att anlita sådana kompetenser är att det ger effektiv användning av resurserna. Projektet har anlitat 14 externa kompetenser varav 6 är män och 8 kvinnor.

Målet uppfyllt.

Ökad tillgång till risk-, låne-, och utvecklingskapital

Projektet har arbetat för antalet kvinnliga och manliga företag inom rennäringen får ökad tillgång till kapital genom att kanalisera företagare med kapitalbehov till de organisationer som har kapital och ansvar för utvecklingsmedel.

Aktiviteter inom björnsplinningsinventeringen riktade sig till unga och kvinnor. Ansökan avslogs och aktiviteten kunde inte genomföras.

Föreningen ansökte om medel för ett samebygemensamt arkivprojekt, arkivprojektet hade som målsättning att involvera kvinnor och unga. Projektet erhöll ingen finansiering och aktiviteten kunde inte genomföras.

Ansökningar för utveckling av Mentorsprogrammet, Björnsplinningsinventering, Arkiv och dokumentationsprojektet och delar av ERUF-projektet och EIP-Agri projektet innehåller omfattande insatser riktade mot kvinnor och unga.

Måloppfyllelsen avseende jämställdhet har påverkats av avslag av projektansökningar och projektansökningar som reviderats till följd av krav på kompletteringar.

Målet delvis uppfyllt.

Forskning med genusperspektiv

EIP-Agri projektet har samverkan med Luleå Tekniska Universitet genom professor Maria Udén som forskat inom genus och teknik och har erfarenhet av teknikutveckling och genusfrågor inom samebyar.

Målet uppfyllt.

Genusperspektiv vid upphandling av tjänster

Slakteri och processer för tillvaratagande av slaktbiprodukter är vanligtvis mansdominerade områden. Rennäringen med alla sina komplexa processer ställer krav på helhetsperspektiv så att den externa kompetensen kan starta i gång med frågeställningar direkt – utan behov av kunskapsinhämtning och orientering i ämnesområdet. Detta ställer krav på både praktisk och teoretisk erfarenhet speciellt i rennäring och området som uppdraget gäller. Med utgångspunkt från detta har projektet identifierat specifika kompetenser med förmågan att betrakta och arbeta med komplexiteten utifrån ett helikop-

PROJEKTETS ÖVRIGA RESULTAT OCH ERFARENHETER

Under projekttiden har också andra lärdomar dragits och som inte direkt är kopplade till projektets mål och syfte. Nedan redovisas några exempel.

Paper-down

Bland samebyarna finns det sedan tidigare en generell uppfattning att det förekommer att samhällets institutioner ändrar regler och praxis när det gäller möjligheter att ansöka medel för insatser för rennäring och samiskt företagande. Uppfattningen är också den, att så länge makt-havare är överens att detta är accepterat, vidtas aldrig några åtgärder som motverkar detta. Uppfattningen att samiska projekt i relativt hög grad stöter på strukturella hinder exemplifieras av Tillväxtverkets förklaring till sitt ställningstagande avseende projektets inlämnade ansökan. Först passade projektet in i programbeskrivning och nämnda fokusområden för att sedan exkluderas utan att något ändrats i ansökan. Projektet skulle tydligt bidra till att stärka rennäringens konkurrenskraft.

Nedan följer utdrag ur mailkonversation med ansvariga tjänstemän på Tillväxtverket:

"... Insatser som stärker entreprenörskap och företagande utifrån den samiska kulturen och stimulerar näringslivsutveckling i det samiska samhället kan stödjas under förutsättning att projektet bl.a. stärker konkurrenskraften inom regionens fokusområden. Tillväxtverket bedömer att Er projektansökan inte i tillräckligt utsträckning innehåller aktiviteter som inom projekttiden direkt kan förväntas leda till stärkt konkurrenskraft inom regionens fokusområden"

Det engelska uttrycket "paper down" innebär att informera på ett obegripligt och svåröverskådligt sätt. Ett annat uttryck är "lagt kort ligger" som i just detta fall sätter stopp för vidare diskussion.

Båda uttrycken kan illustreras i nedanstående mail:

"... Ni har i ett brev ställt till Tillväxtverket i Luleå den 23 april 2015, begärt omprövning av vårt avslagsbeslut daterad den 15 mars 2015 avseende er inskickade projektansökan Teknikutveckling inom rennäringen (ärende-ID 20200259). Av beslutet framgår att det inte kan överklagas. Detta innebär att vi inte kommer att göra någon omprövning av beslutet..."

Ytterligare ett exempel:

"... 1. När vi träffades den 17 december, hade vi inte ett godkänt program att utgå ifrån. När programmet väl blev godkänt och vi började fundera mer på er projekt-tid, insåg vi att den inte hörde hemma i vårt program. 2. Anledningen är att kärnan i ert projekt handlar om tekniska investeringar inom renkötseln, och där-till kopplade aktiviteter. De är inte stödbara i vårt program. Däremot kan enskilda renägare söka så-dant investeringsstöd från Landsbygdsprogrammet. 3. Eftersom vi efter mötet i december fått ny information avse-ende kompetensutvecklingsinsatser i ERUF-projekt, så hänvi-sar vi numera alla sökanden med sådana planer till ESF-rådet för en bedömning om de är stödbara i Socialfondsprogrammet. 4. Själva renkötseln ingår inte i de fokus-

områden som vårt program bygger på. Däremot finns det skrivningar under fokusområdet Upplevelsenäringar och kulturella och kreativa näringar som ger utrymme för insat-ser mot ett breddat entreprenörskap kopplat till rennäringen. 5. I utlysningstexten fanns information om att man för an-sökningar inom Insatsområde 3, investeringsprioritering 3a, särskilt mål 2 (Fler växande företag i Övre Norrland), hade möjlighet att söka om man tillhörde något av följande fokusområden: Life Science, Teknik- och tjänsteutveckling inom industrin, Upplevelsenäringar och kulturella och krea-tiva näringar samt Digitala tjänstenäringar för smart region. 6. Därutöver stod också följande i utlysningstexten: Det regionala strukturfondsprogrammet är skrivet och struk-turerat utifrån EU-kommissionens budskap om resultatfo-kus för programperioden 2014-2020. Varje projekt ska på samma sätt innehålla insatser och aktiviteter som tydligt bidrar till målen i den investeringsprioritering som res-pektive projekt sökt inom." Det innebär att vi bedömer i vilken grad inlämnade ansökningar har det resultatfokus som programmet ställer krav på den här programperi-oden. Om sökanden har lämnat in en ansökan som inte styr tillräckligt starkt mot detta, så ska den inte godkännas. 7. Som sökande bör man vara inställd på att man kan behöva vända dig till flera finansiärer, för att se om man kan få finan-siering för det man önskar genomföra.

I och med ovanstående punkter, avslutas kommunikationen från vår sida avseende avslaget på er ansökan.

Konsekvenser av byte av handläggare

Våren 2016 inledde projektet samtal med EIP Agris in-formatör angående möjligheter att söka stöd från pro-grammet. Projektet har själv fått driva processen framåt eftersom Jordbruksverkets handläggare slutat eller bytts ut under tiden. Nedan beskrivs i kronologisk ordning den väldigt långa processen och handläggningstiden.

- 8 april 2016 inlämnades en ansökan till EIP-Agri Jordbruks-verket.
- 13 maj kommer en förfrågan om projektidén kan presenteras i filmformat.
- 27 maj, Projektet producerar en kort presentationsfilm och levererar den till Jordbruksverket.
- 31 maj, Rådgivande kommittén prioriterar inkomna ansök-ningar och lämnar besked om ansökan prioriterats.
- 2 juni, kommer meddelande att besked om ansökan går ut under kommande vecka (v23).
- 5 juni, kommer besked från Jordbruksverket: "Vid bedöm-ningen av urvalskriterierna ska en ansökan ha uppnått minst 200 poäng för att kunna få stöd. Under förutsättningar till att projektet kan skalas ner och koncentreras till ett pilotprojekt har rådgivande kommittén kommit fram till att projektet får 260 poäng. Vi vill gärna fortsätta en dialog kring projektets slutliga utformning".
- 23 juni, får vi besked att handläggaren har semester och åter slutet av juli.
- 29 juli, slutar handläggaren sin anställning på Jordbruksver-ket. Ärendet tas över av handläggare som är på plats mitten av augusti.
- 16 augusti, bekräftar den nya handläggaren att ärendet tagits över av denne.
- 13 oktober, hålls ett digitalt möte mellan projektet och Jord-bruksverket angående projektansökan som därefter får sin tredje handläggare.
- 17 oktober, erhålls kompletteringsbrev från den

nya handläggaren.

- 18 oktober, inlämnas svar på kompletteringsbrevet.
- 20 oktober, erhålls kompletteringsbrev 2.
- 6 november inlämnades svar på kompletteringsbrev 2.
- 25 november, har rådgivande kommittén nytt möte och behandlar ansökan än en gång.
- 29 november, meddelar nya handläggaren - "Urvalskommittén ser ljust på den reviderade ansökan från dig. De anser att projektet till stora delar är intressant. Vi kommer att fortsätta handläggningen på den vägen."
- 13 december, kommer följande besked från en av de tidigare handläggarna - "Den rådgivande kommittén rekommenderar ett bifall vilket är ett mycket positivt besked. Det finns krav på kompletteringar i ärendet från den rådgivande kommittén som vi kommer att specificera i ett kompletteringsbrev inom kort".
- 20 december, kommer kompletteringsbrev 3
- 22 december, inlämnades svar på kompletteringsbrev 3
- 22 december, Nya handläggaren meddelar att handläggningen återupptas efter 9 januari 2017.

Detta är ett mycket allvarligt problem som vi tror att varken handläggare eller beslutsfattare är medvetna om. Vi har dock påtalat detta vid ett flertal tillfällen men har ännu inte mött någon förstå

Handläggningen av detta ärende håller inte den kvalitet som vi förväntade oss av en handläggande myndighet.

Konsekvenser av en långa handläggningstider i relation till projektägare och samverkansparter

Projektverksamheten har vid ansökningar utgått från rennäringens årscykel och dess tidsaxel och alla projekts aktiviteter planeras utifrån denna årscykel. (kalvmärkning, samlingar, flyttning, slakt o s v).

Om handläggning av ett projekt försenas/förskjutes påverkar detta aktiviteternas turordning och genomförande, vissa aktiviteter går helt enkelt inte att genomföra (det går t ex. inte att samla renar för att förse dem med GPS-halsband i mitten av maj då kalvningsperioden startat och renarna i stället behöver skyddas mot störningar).

De flesta rennäringensföretag som är involverade i projekt kan vid vissa tidsperioder inte avsätta tid för projektaktiviteter (intensivt arbete i den egna verksamheten ex. bevakning, flyttning, kalvmärkning, slakt etc).

Vidtalade nyckelpersoner, samverkansparter och konsulter har sina agendor, aktiviteter är tidsatta och planerade. När handläggningen av projektansökningar försenas/förskjuts leder detta till en dominoeffekt i samverkansparternas agendor vilket medför att vidtalade nyckelpersoner inte längre finns tillgängliga för projektet. (Handläggningstiden är så lång och de planerade aktiviteterna förskjuts).

Projektägaren kan påverka projektansökan och de planerade aktiviteterna men kan inte längden på handläggningstiderna. Långa handläggningstider leder till katastrofala följder och risken är överhängande att projektet tappar specialistkompetens.

FÖRSLAG

Nedan följer redovisning av några förslag som projektet överlämnar till föreningen att fortsatt prioritera och arbeta med.

Pilotprojekt för märkning av renkött

Pilotprojekt för att involvera såväl slakterianläggning, förädlare och försäljare/butik av renkött – hela kedjan från skog till bord – och i samverkan med SSR som ägare av *Renlyckasigillet*.

Projektmålet är att arbeta fram handbok för hur man som primärproducent, förädlare eller säljare av renkött ska gå tillväga för att få produkter kvalitetsmärkta. Handboken bör innefatta "know how" avseende användning av *Renlycka* i kombination med *Kött från Sverige*. För att handböcker och know how ska kunna bli användbara manualer för primärproducenter, förädlare och säljare av renkött ställs krav på att pilotprojektet även resulterar i en strategisk plan för finansiering av drift av *Renlycka* sigillet. Det kan även ha stor framtida betydelse att hålla *WWF Köttguiden* informerad om arbetet.

Spårningstjänst för besöksnäringen

Efter genomförandet av EIP-Agri projektet, utveckla en spårningstjänst för besöksnäringen utifrån erfarenheter och teknikval som projektet resulterade i.

Renhälsa

Föreningen bör fortsätta att arbeta med renhälsafrågor så att det blir en del av den ordinarie verksamheten t ex. återkommande kompetensutvecklingsinsatser för att informera, rapportera och utvärdera hälsostatus lokalt, regionalt och nationellt i syfte att arbeta preventivt med renhälsa.

Kommunala översiktsplaner

Projektet föreslår att föreningen bevakar arbetet med kommunala översiktsplaner.

Ökad kompetens inom rennäringsfrågor

Projektet föreslår att föreningen hittar former för dialog och kompetenshöjande insatser för lokala politiker och tjänstemän beträffande rennäringens behov och förutsättningar lokalt i Jokkmokk.

Detta projekt har haft stöd från:

